

В.А. Рубель

ПІВДЕННОКОРЕЙСЬКІ ГЕРОЇ КОРЕЙСЬКОЇ ВІЙНИ 1950–1953 рр.

КОЖНА війна породжує героїв, подвигами яких надалі живиться патріотична свідомість народів: на їхньому прикладі виховують молодь, їхні образи увічнюють на постаментах, про них пишуть письменники і науковці. Однак у більшості випадків кожна з конфліктуючих сторін оспівує лише власних героїв, показово ігноруючи «чужих». І лише в наш час тотальної глобалізації і доступу до максимально широкого спектра джерел інформації ситуація починає потроху змінюватися: в Росії виходять книжки про героїв гітлерівської армії, в Україні цікавляться бойовими діями героїв Армії Крайової, а в США запрошують на конференції і вивчають спогади радянських асів часів Корейської війни. Саме в руслі такої тенденції автор просить поставитись до запропонованого ним фактологічного матеріалу, джерелом інформації про який стала унікальна колекція головного Воєнного Меморіалу Кореї, розташованого в Сеулі.

Означений меморіал є, по суті, інституцією, котра за своїм статусом і експонатним наповненням є центральним музеєм Збройних сил Республіки Корея (*Техан мінгук*). Як і в більшості таких музеїв, його головна експозиція починається зі своєрідної «Алеї героїв» – зали військової слави, уздовж стін якої розташовані бюсти національних героїв найкращої в історії півострова Корейської війни 1950–1953 рр. Звичайно, це герої, які воювали і віддавали життя в лавах південнокорейських військ, тому в радянську добу нашим вітчизняним історикам про них та їхні подвиги взагалі нічого знати не рекомендувалося. В умовах краху комуністичних ідеалів та зміни знамен, гербів і державних прапорів такі обмеження на вивчення історії були зняті, але й донині свідчення про подвиги південнокорейських вояків середньої й нижньої ланки практично не зустрічаються у фахових сходовознавчих працях європейських дослідни-

ків, присвячених бойовим перипетіям Корейської війни. Сприятли заповненню цієї прикрої прогалини в історіографічному відображенні трагічного минулого корейської нації – таке завдання ставить перед собою автор означеної публікації.

Науковці донині сперечаються з приводу того, хто почав Корейську війну – північнокорейська Народно-Демократична Республіка Чосон (НДРЧ) чи південнокорейська Республіка Техан (РТ)¹. У сучасній історіографії домінує концепція про те, що саме Збройні сили НДРЧ відповідальні за початок повномасштабних бойових дій на півострові, оскільки вони першими перетнули 38-му паралель, що була лінією квазікордону між прокомуністичною НДРЧ і проамериканською РТ. Щоправда, режим тогочасного південнокорейського президента-диктатора Лі Синмана (1948–1960) абсолютно безгрішним стосовно початку цієї трагічної війни теж ніхто не вважає. Та навіть якщо залишити питання про ініціатора корейського воєнного конфлікту за дужками, не викликає сумнівів лише одне: війна почалася 25 червня 1950 р., і на її початковому етапі активно наступаючою стороною в боях була керована колишнім капітаном Радянської Армії Кім Ірсеном (1912–1994) комуністична Корейська Народна Армія НДРЧ.

Об'єктом першого головного удару чосонських військ стала столиця Техану – місто Сеул. На прорив оборони супротивника на центральній ділянці фронту спрямовували свої зусилля одразу три піхотні північнокорейські дивізії (Перша, Четверта і Третя) спільно з єдиною в чосонській армії танковою бригадою (понад 150 танків) та окремим артилерійським полком, а на вістрі їхнього удару опинилася лише одна Сьома південнокорейська піхотна дивізія з наданим їй окремим артилерійським дивізіоном. До цього варто додати, що триразова перевага чосонців у живій силі посилювалася

якісною перевагою в танковому озброєнні, оскільки лобову броню середніх танків Т-34 радянського виробництва протитанкові безвідкатні гармати й базуки супротивника пробити не могли, а саме знамениті «тридцятичетвірки» становили основу танкового парку збройних сил НДРЧ. Як наслідок, уже 25 червня 1950 р. підсилені піхотою кімірсенівські танки пройшли через передові бойові порядки Сьомої дивізії РТ, як ніж крізь масло, і, легко прорвавши фронт, планували уже за добу парадним маршем увійти в Сеул. Здавалося, що стримати цей переможний наступ нікому, але на шляху броньованих колон в районі містечка Йиджонбу стали окремих артилерійський дивізіон під командою *чунрьона* (підполковника) Кім Пун'іка та артилерійська батарея розбитої Сьомої дивізії, якою командував *чунрьон* Чан Себун. Цим двом підполковникам судилося разом з їхніми підлеглими стати першими героями південнокорейської армії у війні.

Як уже зазначалося, 60-мм протитанкові ракетні рушніці «Базука» й 57-мм безвідкатні протитанкові гармати, якими були озброєні вояки теханської армії, проти танків Т-34 були неефективними, а іншої протитанкової зброї у південних корейців начебто й не було. І тоді артилеристи Кім Пун'іка й Чан Себуна викотили на пряму наводку свій останній козир – 105-міліметрові гаубиці, котрі, як і належить гаубицям, стріляли по навісній траєкторії, тому для боротьби з рухливими цілями були формально не пристосовані. Але у них був калібр, набої якого пробивали танкову броню радянського виробництва. Тому бійці Кім Пун'іка й Чан Себуна пішли на смертельний двобій, намагаючись в лоб розстрілювати танки супротивника прямою наводкою, підставляючи при цьому себе під убивчий вогонь чосонських і танків, і гармат, і піхотинців.

Бій тривав два дні і цілком прогнозовано завершився перемогою атакуючих, але танковий бліцкриг Північної Кореї був затриманий на цілу добу, що дало південнокорейському командуванню можливість відвести залишки своїх побитих дивізій за ріку Хан (Ханган), уникнувши їхнього оточення й цілковитого розгрому. Так уже в перший день війни убивчою самопожертвою двох артилерійських підрозділів був зірваний спланований радянськими радниками бліцкриг кімірсенівської Корейської Народної

Армії (КНА), а війська Республіки Техан, навіть втрапивши Сеул, змогли зберегти боєздатність. За цей жертвний подвиг обидва командири героїв-артилеристів підполковники Чан Себун (16.X.1922–26.VI.1950) і Кім Пун'ік (6.VIII.1921–26.VI.1950) «за хоробрість і героїзм» були посмертно нагороджені орденом *Ильчі*², котрий в ієрархії бойових нагород південнокорейської армії має другий ранг. Що ж до власне самої Сьомої дивізії, то завдяки самопожертві артилеристів її уламкам під командуванням *терьона* (полковника) Кім Йонбе вдалося раптовим маневром на схід відірватися від убивчого в чистому полі Сеульської рівнини наступу чосонських танків і спільно з частинами сусідньої Шостої піхотної дивізії РТ створити з уцілілих підрозділів стійку оборону в районі міст Чунджон та Имсон. Саме тут південнокорейські вояки змогли окопатися і, втягнувши супротивника в кількатижневі бої на виснаження, остаточно зірвати мрії комуністичних генералів про блискавичний розгром Збройних сил Республіки Техан. За уміле командування та «особистий героїзм» Кім Йонбе (17.IV.1921–2.VII.1951) отримав звання *чунджан* (бригадний генерал) та першим із сухопутних південнокорейських генералів був відзначений найвищим військовим орденом Республіки Техан – «Безмежно Великим» орденом *Теук*.

Загинув перший у південнокорейській армії генерал-герой через рік (2 липня 1951 р.) у позиційних боях в районі Кунрянрі.

І там само, в районі Чунджона, проявив свою героїчну винахідливість ще один герой перших днів Корейської війни – командир протитанкового дивізіону 7-го полку Шостої південнокорейської піхотної дивізії *сорьон* (майор) Сім Іль. Бойові завдання з оборони своїх позицій, що їх отримала Шоста дивізія, були формально не такими вже й складними: стримати удар однієї Дванадцятої північнокорейської дивізії, котра в разі прориву могла вийти в тил Сеульському угрупованню теханських військ і, замкнувши кільце оточення, вирішити долю війни цілковитим розгромом одразу чотирьох розташованих в районі столиці південнокорейських дивізій (Столичної, Першої, Другої та Сьомої). На цій ділянці фронту в атакуючих чосонських військ було на озброєнні у півтора разу більше гармат, проте головним козирем у наступі північно-

корейських військ знову стали легендарні танки Т-34, проти яких, як показав сумний досвід, базуки й гармати підлеглих Сім Іля виявилися абсолютно безсилями. І тоді майор власним прикладом навчив своїх бійців «вручну» боротися з броньованими машинами супротивника.

Підпустивши ворожі танки на найкоротшу дистанцію, Сім Іль спочатку пошкодив ходову частину передової машини ручною гранатою, а потім розбив об башту танка пляшку із запальною сумішшю – «коктейлем Молотова», як іменували цю примітивну і водночас доволі ефективну зброю теханські вояки. Екіпаж чосонців спробував покинути охоплену полум'ям машину і був знищений вогнем теханських піхотинців. Приклад командира надихнув підлеглих, і невдовзі решта «тридцятьчетвірок» повторила долю передового танка, причому дві броньовані машини чосонців майор Сім Іль знищив особисто. Так винахідливість командира і героїзм бійців 7-го полку дали можливість Шостій дивізії РТ утримати фронт, прорив не відбувся, а отже, був зірваний план стратегічного охоплення головних сил південнокорейської армії в районі Сеула, що, врешті-решт, вирішило долю всієї Корейської війни. Чотири розташовані в районі столиці південнокорейські дивізії змогли уникнути катастрофічного оточення, а сам майор Сім Іль (5.VI.1923–26.I.1951) «за героїзм» був першим з офіцерів південнокорейської армії відзначений вищим військовим орденом Республіки Техан – орденом *Тегук*³.

На стримування північнокорейських танкових колон теханське командування зорієнтувало не лише свої наземні війська, а й обмежені можливості південнокорейських ВПС. В усякому разі, таке завдання ставив перед своїми підлеглими командувач ВПС Республіки Техан – *чунджан* (бригадний генерал) Лі Кинсок. Проте збройних засобів для виконання такого складного завдання південнокорейські льотчики просто не мали, адже весь бойовий парк теханських ВПС на початку війни складався із 25 винищувачів застарілих конструкцій американського виробництва, котрі ще так-сяк годилися для спротиву ворожим літакам, але не мали ніяких перспектив у боротьбі з танками, оскільки не могли кидати на ворога бомби (бо були не бомбардувальниками) і могли обстрілювати ворожі танки лише

з кулеметів (бо, не будучи штурмовиками, не мали на озброєнні літакових гармат), а кулементі кулі броньовому листу Т-34 – як слону дробина. На додачу зосереджені на наземних цілях південнокорейські літаки ставали легкою здобиччю північнокорейських асів. Щоб надихнути підлеглих на боротьбу, генерал Лі Кинсок сам сів за штурвал і особисто здійснив за першу декаду боїв кілька десятків бойових вильотів, поливаючи кулеметним свинцем колони північнокорейських вояків, але підбити з повітря жоден танк, звичайно, не міг, що викликало в нього глибокий розпач. Особливо болісно пережив генерал втрату столичного Сеула, який теханські війська змушені були залишити уже 29 червня. Фронт невпинно відкочувався на південь, і ніякі повітряні атаки не могли зупинити броньовані армади чосонців. Проте мрію про знищений ним особисто танк генерал-льотчик таки здійснив: 4 липня 1950 р., коли під час чергового бойового вильоту Лі Кинсок без суттєвого результату обстрілював танкову колону супротивника в районі міста Ан'ян, його літак був підбитий. Свою охоплену полум'ям бойову машину бригадний генерал Лі Кинсок спрямував у піке в гущу танкової колони ворога, знищивши в результаті самовбивчого тарана свій перший і останній в житті ворожий танк.

«За жертвну безстрашність» головком ВПС РТ Лі Кинсок (17.I.1917–4.VII.1950) першим із льотчиків був посмертно відзначений вищим воєнним орденом Республіки Техан – орденом *Тегук*.

Воістину критично-переломним на початку Корейської війни став кінець серпня 1950 р., коли витіснені на південний схід півострова теханські війська отримали на решті бойову підтримку від колективних сил ООН, основу яких становили американські й британські війська. Фронт у кровопролитних боях стабілізувався уздовж «Золотої ріки» Нактонган, а бойові порядки чосонських армій потрапили під суцільний вогонь американських ВПС, які, здійснюючи по півтори тисячі бойових вильотів на добу, легко захопили повне панування в повітрі і буквально вибомблювали при світлі дня будь-які не закопані в траншеї північнокорейські війська та їхні тилові об'єкти й резерви. У таких умовах єдиним часом доби, коли чосонці могли вести активні наступальні дії, залишалася ніч, бо в темряві

тогочасні американські літаки через відсутність належних засобів орієнтування та виявлення супротивника втрачали свою убивчу ефективність. А ось нічні атаки чосонців залишалися майже невідпорними, оскільки до ближнього бою у темряві ніхто південнокорейських вояків не готував. Ситуація потребувала термінового втручання, і зусиллями американських інструкторів вихід було знайдено у створенні спеціальних підрозділів теханської морської піхоти, куди відбирали фізично найрозвинутіших бійців для ведення ближнього бою. І хоча період їхньої підготовки виявився надто коротким, цього вистачило, щоб у стислий термін створити з цих елітних частин загони справжніх горлорізів, котрі змогли надалі на рівних протистояти південнокорейським нічним атакам. Особливо уславилася в цих нічних сутичках, більшість із яких доходили до рукопашної, 7-ма рота морської піхоти під командуванням *чунса* (сержанта) Ко Чонсока (6.XII.1931–25.VIII.1950), якій випала доля тримати позицію в районі Тон'йонського плацдарму, уздовж р. Нактонган. У щонічній різанині, яка стала нормою бойового буття на цьому плацдармі, морські піхотинці Ко Чонсока зупинили наступальну активність чосонців, навівши на них жах своєю рукопашною відчайдушністю. 25 серпня 1950 р. у черговому нічному кривавому сум'ятті Ко Чонсок був убитий. На переконання багатьох, за героїзм і хоробрість перед лицем страхітливих нічних рукопашних Ко Чонсок був вартий найвищих бойових відзнак, проте військових нагород для відзначення рядового й сержантського складу армії в тогочасній Республіці Техан ще не придумали, тому ніякого ордена сержанту-герою так і не присвоїли. Проте й залишити його подвиги зовсім без уваги також було неправильно. Ось чому «соломоновим рішенням» йому віддали посмертну шану тим, що присвоїли звання *санса* (старшого сержанта), а по закінченні війни бюст Ко Чонсока став єдиним в «Залі Героїв Воєнного Меморіалу Кореї», яким відзначили не офіцера чи генерала, а бійця сержантського рівня. Інших офіційних нагород Ко Чонсок не дочекався від батьківщини навіть посмертно, проте в аналі героїчних діянь південнокорейських збройних сил його ім'я увійшло міцно.

Продовжив «добру традицію» нічних рукопашних уздовж ріки Нактонган елітний

батальйон теханської морської піхоти *чунрьона* Ан Чанквана (8.I.1924–30.III.1971), котрий у вересні 1950 р. вдалими засідками і раптовими нічними контраатаками знищив північнокорейський загін спеціального призначення, який діяв на фронті під найменуванням «окремого розвідувального батальйону». За це «видатне бойове звершення» Ан Чанквану присвоїли звання *терьона* (полковника) та відзначили орденом *Ильчі*. Надалі підрозділи Ан Чанквана неодноразово відзначалися під час десантних операцій, але їхньому героїському командирі пощастило вижити у жахливій війні, до того ж здобути неофіційний титул кращого офіцера південнокорейської морської піхоти.

Корінний перелом у стратегічній ситуації стався в середині вересня 1950 р., коли спочатку в результаті кровопролитних боїв на Пусанському плацдармі наступ Корейської Народної Армії був остаточно зупинений, після чого уже війська ООН спільно з теханцями перейшли у контрнаступ. Вирішальна заслуга в тому, що наступ чосонців був зупинений, звичайно, належала військам США, котрі під прапором ООН були спішно перекинуті до Кореї і вже із серпня взяли активну участь у боях. Проте і на цьому етапі боротьби армія Республіки Техан висунула своїх героїв. У першу чергу це стосується командувача гвардійської Столичної піхотної дивізії *соджана* (генерал-майора) Сон Йохчана (13.II.1918–19.I.1980). Вступивши у війну в районі Інчона, його дивізія була кандидатом номер один на оточення у червневих боях, але вдалим маневруванням шляхами Сеульської рівнини теханські гвардійці змогли уникнути катастрофи і, вирвавшись із капкана, прискореним маршем пройшли по діагоналі до південно-східної окраїни півострова, де утворили уздовж ріки Нактонган неприступний для чосонців «східний вал» оборони. Саме на цьому правому фланзі фронту дивізії КНА вперше були зупинені й відкинуті за ріку гвардійцями Сон Йохчана. Стійка оборона Столичної дивізії повернула теханцям впевненість у тому, що вони спроможні на рівних битися з військами КНА, що, звичайно, не залишилося поміченим: «за хоробре управління військами в боях» Сон Йохчан отримав звання *чунджан* (генерал-лейтенант) і був відзначений вищим військовим орденом республіки – орденом *Тегук*.

А далі воюючі сторони немов помінялися ролями: тепер уже чосонці безладно відступали під ударами союзних військ, і стрімкий контрнаступ породив нових героїв у лавах теханського війська. Тепер ними ставали найагресивніші полководці, і «зіркою номер один» в цьому своєрідному сузір'ї був визнаний командир I армійського корпусу південнокорейського війська *чунджан* (генерал-лейтенант) Кім Бакк'іль (30.I.1917–28.III.1951). Вольовий характер і дар полководця цього генерала проявилися ще в перші тижні війни, коли керовані ним війська стійко боронили від чосонців міста Анкан і Кеге. За організацію результативної оборони Кім Бакк'іль отримав під командування I армійський корпус (у складі двох дивізій), війська якого, зайнявши позиції ліворуч від Столичної дивізії, також зупинили у вересні 1950 р. на р. Нактонган наступ трьох дивізій II чосонської армії. Але в повному обсязі талант Кім Бакк'іля проявився під час контрнаступу, коли його корпус, уміло використовуючи авіаційну бомбово-штурмову й військово-морську артилерію, підтримку американських союзників, прорвав 21 вересня фронт супротивника і відкинув кімірсенівські дивізії на початкові рубежі. 1 жовтня 1950 р. корпус Кім Бакк'іля першим з усіх південнокорейських військ вийшов на лінію 38-ї паралелі, з якої за два з половиною місяці до того почалася Корейська війна, а 5 жовтня перетнув її. «За уміле управління військами у контрнаступі» генерал-лейтенант Кім Бакк'іль був відзначений найвищою військовою нагородою Республіки Корея – орденом *Тегук*⁴.

Дивізії Північної Кореї були настільки виснажені й здеморалізовані швидкоплинним розгромом після нещодавніх перемог, що зупинити союзників на лінії 38-ї паралелі вони уже не змогли, і війна покотилася далі на північ, проте наступні перемоги давалися теханцям дорогою ціною. Тим більше що в боях за домінування в повітрі американці швидко з'ясували, що застарілі гвинтові військові літаки часів Другої світової війни стали надто вразливими перед засобами сучасних ППО. Ризикувати життям своїх льотчиків на таких «допотопних» бойових машинах американське командування визнало недоцільним, тому масово передавало такі літаки ВПС Техану, залишаючи в управлінні американців лише ре-

активні літаки нових конструкцій. З одного боку, це сприяло кількісному відродженню південнокорейських ВПС, але потягло за собою нові втрати, тим більше що саме південнокорейські ескадрильї кидали на бомбардування найнебезпечніших об'єктів північнокорейської військової інфраструктури. Справа дійшла до того, що за відсутності спротиву з боку північнокорейських літаків-винищувачів (восени 1950 р. у ВПС КНА залишився лише один винищувач, який фізично не міг нести загрозу армадам ворожих літаків) усі передані теханцям винищувачі були перетворені на штурмовики і використовувалися виключно для влучання по наземних цілях. Проте для такої роботи означені бойові машини, та ще й застарілих конструкцій, явно не годилися (у них була недостатня вогнева сила й відсутній броньовий захист), а тому в разі зустрічі з північнокорейськими ППО такі південнокорейські ескадрильї несли суттєві втрати. Та бажання швидше здобути перемогу буквально гнало теханських пілотів у небо, де вони гинули десятками, але знов і знов атакували ворога з неба. Особливу увагу в контексті штурмових атак теханських ВПС викликав, звичайно, Пхеньян – столиця НДРЧ, котру південнокорейські винищувачі «штурмували» ледь не щодня. Ініціатором і активним учасником таких нальотів був *сорьон* Лі Сансу (18.XII.1926–13.X.1950), який за штурвалом свого гвинтового винищувача «F-51 Мустанг» з перших днів війни спочатку бився з чосонськими ВПС за панування в повітрі, а із жовтня неодноразово особисто очолював штурмові атаки безпосередньо на штаб-квартиру чосонської Корейської Народної Армії у Пхеньяні. Проте знищити Штаб КНА, тим паче убити її головнокомандувача Кім Ірсена, відчайдушному майору не вдалося, а 13 жовтня його літак був збитий, як і десятки його нещасливих супутників по нальотах. Проте, на відміну від багатьох інших південнокорейських льотчиків, майор Лі Сансу не став кидати підбитий літак і рятувати життя за допомогою парашута, оскільки опуститися за таких обставин він міг тільки в межах Пхеньяна, а це в тогочасних умовах означало для майора гарантовану ганьбу полону. Героїчний льотчик обрав смерть і спрямував свій «Мустанг» на голови тих, хто його збив. «За мужність» *сорьон* Лі Сансу був

посмертно відзначений військовим орденом другого рангу – орденом *Ильчі*.

Повне панування в повітрі американських і південнокорейських ВПС, щільна блокада морського узбережжя, організована американським і британським флотами, дворазова перевага в живій силі, десятиразова – в артилерії і 12-разова в танках гарантували успіх подальшого наступу союзних військ ООН і Республіки Техан на північ. Як наслідок, до кінця жовтня кімірсенівські армії змушені були здати ворогу Пхеньян, а 26 жовтня 1950 р. Шоста піхотна дивізія південнокорейських військ вийшла на берег ріки Ялу, досягнувши в такий спосіб корейсько-китайського кордону. Здавалося, що доля війни вирішена і комуністичний режим на півночі Кореї має невдовзі зійти з історичної арени, проте зініційоване радянським диктатором Й.В. Сталіним і організоване лідером тільки-но проголошеної Китайської Народної Республіки Мао Цзедунем вторгнення в Корею 19 жовтня 1950 р. китайських комуністичних армій маршала Пен Дехуая знову змінило хід війни на протилежний.

Назвавши Тринадцяту групу армій Народно-визвольної армії Китаю військовим угрупованням «Китайських народних добровольців», Мао Цзедун кинув у горнило Корейської війни одразу чотири армії і дві артилерійські дивізії, що докорінно змінило співвідношення сил на фронтах і знову змусило відступати війська ООН і Техану. Союзникам загрожував розгром, і, щоб відірватися від наседаючих китайців, вони змушені були залишати заслони, вояки яких майже не мали шансів на те, щоб вижити. Але у військах завжди знаходилися добровольці на смерть заради рятівного відходу основних сил. На жаль, більшість імен цих героїв-смертників канули в історію майже безслідно, оскільки в живих такі герої не залишалися, спогадів написати не могли, а наступаючі китайці подвиги супротивника не фіксували. І все ж один такий герой залишився у військових анналах південнокорейської армії, ставши своєрідним уособленням і символом такої самогубно-шляхетної жертвності заради порятунку бойових товаришів. Це *чунві* (старший лейтенант) Чін Туде (12.II.1927–8.III.1951), який, проводячи 8 березня 1951 р. розвідувально-диверсійну операцію в тилу наступаючих китайських

військ, потрапив з підлеглими у засідку. Зайнявши ар'єргардну позицію, Чін Туде ціною життя затримав атаку супротивника, забезпечивши тим самим відступ своїх підлеглих з-під смертельного удару китайських військ. «За героїзм» *чунві* Чін Туде був посмертно відзначений бойовою нагородою третього рангу – орденом *Чунму*⁵.

У комуністичних армій знову була перевага в чисельності, з повітря наступ корейсько-китайських армій прикрили винищувачі 64-го авіаційного корпусу радянських ВПС, котрі таємно прибули на фронт і на своїх реактивних літаках Міг-9 і Міг-15 припинили монополію американських ВПС на фронті. Контрнаступ «китайських добровольців» спільно з відбудованими дивізіями КНА вкотре повернув фронт на лінію сумнозвісної 38-ї паралелі, а 4 січня 1951 р. коаліційні війська ООН і Південної Кореї знову змушені були залишити Сеул. Столиця Республіки Техан удруге була захоплена комуністами, після чого китайсько-корейські війська спробували «на плечах» відступаючого супротивника форсувати р. Ханган і знову вирватися на оперативний простір Сеульської рівнини. Битва за контроль над південним берегом ріки Ханган тривала п'ять днів, але 8 січня 1951 р. військам Шостої південнокорейської дивізії спільно з американськими союзниками (24-та піхотна дивізія) вдалося зупинити комуністичний наступ і відкинути китайсько-корейські армії за ріку. Війна знову ненадовго вступила у позиційну фазу, а командир Шостої теханської дивізії *чунджан* (генерал-лейтенант) Кім Хон'іль (23.IX.1898–8.VIII.1980) «за мужнє управління військами» був нагороджений вищою військовою відзнакою республіки – орденом *Тегук*.

Війська обох сторін були виснажені безперервними боями у непростих природних умовах гористої Кореї з безліччю рік, густими лісами і холодною морозною зимою, проте відбити Сеул стало для теханських армій питанням престижу і політичного статусу. Адже Сеул століттями був столицею всекорейської держави і контроль над цим містом робив таку владу єдиним в очах нації абсолютно легітимним претендентом на загальнокорейське політичне домінування. Ось чому, попри всі попередні втрати, 25 січня 1951 р. армії Техану й оонівської коаліції знову завдали удару по комуністич-

них позиціях. Щоправда, сил наступати по всьому фронту уже не було, але на сеульському напрямі коаліція збрала усі наявні резерви і кинула їх у бій, не рахуючись із втратами. Криваве протистояння тривало до квітня і завершилося формальною перемогою «південних»: 15 березня 1951 р. теханські війська знову оволоділи Сеулом, в який увірвалася Перша дивізія генерала Хан Сіна. Спроби дивізії розвинути успіх захлинулися в крові її солдатів, але і спроби комуністичних армій знову відбити Сеул зазнали невдачі.

Сучасні воєнні аналітики доволі критично оцінюють полководницькі дарування «комдива-один» Хан Сіна, адже хитрих маневрів у цій бойовій операції його дивізія не робила, а наступала просто в лоб на супротивника, витісняючи того із зайнятих позицій ціною великих жертв. Така доволі примітивна таранна тактика наступу коштувала надто численних і, як кажуть, не завжди виправданих втрат, але політичний результат взяття столиці перекрив усі минулі прорахунки й поразки. Відтоді Сеул знову став столицею Республіки Техан, а її головний визволитель, здобувши репутацію «вольового бойового командира», був нагороджений вищим військовим орденом Техану – орденом *Тегук*. Надалі Хан Сін (27.XII.1922–6.V.1996) зробив найблисучішу кар'єру в південнокорейській армії і дослужився до військового звання «повного» 4-зіркового генерала (*теджан*) – найвищого генеральського рангу в ієрархії теханських збройних сил.

Після 10 місяців безперервних боїв на фронтах Корейської війни настала тривала оперативна пауза, війна з маневреної стала позиційною, а отже – війною на виснаження. У таких обставинах головним аргументом полководців знову стали ВПС, які мали «вибомблювати» супротивника з війни, руйнуючи його військову, транспортну й промислову інфраструктуру, винищуючи резерви та наганяючи жах і втому від війни на мирне населення. Основну роль у цій боротьбі відігравали, як і раніше, ВПС США, але і південнокорейські авіатори вносили свою частку в регулярні бомбардування Північної Кореї. Найзавзятішим і найудачливішим пілотом-бомбардувальником у цих операціях зарекомендував себе південнокорейський ас Ю Чігон (17.VII.1927–1.I.1965), який мав на своєму рахунку абсолютний

рекорд бойових бомбовильотів (203) і при цьому жодного разу не був збитий. 15 січня 1952 р. йому навіть вдалося розбомбити стратегічний міст через ріку Сунгарі, чим суттєво ускладнив можливості постачання північнокорейських і китайських «добровольчих» військ стратегічною сировиною й озброєнням із Китаю та СРСР. «За бойові звершення» цей найудачливіший південнокорейський пілот-бомбардувальник був відзначений орденом *Ильчі* (другий ранг у військовій нагородній ієрархії Республіки Техан), а завершив службу у високому званні *чунджан* (бригадний генерал).

Останній спалах масштабної бойової активності воюючих сторін на суші припав уже на 1953 р., коли, намагаючись знову переломити ситуацію на свою користь, китайські війська спробували прорвати оборону супротивника в напрямі на Йончхон, де на «пагорбах Бетті» у другому ешелоні тримала оборону Одинадцята південнокорейська дивізія. Цей останній наступ комуністичних армій почався 13 липня 1953 р. і тривав 5 діб. Означений наступ відбувався на східній половині фронту, де у горах і так доволі обмеженими залишалися можливості застосування авіації і танків, а тут ще регіон накрили тропічні зливи і щільні тумани. Такі погодні умови зробили основним козирем у гірських боях піхоту – а її у китайців було стабільно удвічі більше.

Скориставшись ситуацією, 20-та китайська армія прорвала першу лінію оборони теханських військ і уже мріяла про взяття Йончхона, падіння якого могло знову потягти за собою загрозу стратегічного оточення сеульського угруповання коаліційних армій, в якому більшість становили уже американські війська. Ситуацію врятувала Одинадцята південнокорейська дивізія, а точніше – підрозділ *теві* (капітана) Кім Мансуля, який наважився бити ворога його ж зброєю. Китайці, як правило, атакували вночі, коли коаліційні війська не могли належним чином використати свою технічну перевагу в авіації і танках, бо нічних прицілів тоді ще не було, а авіаційні бомбардування й танкові атаки у нічній темряві завершувались безрезультатно. Але Кім Мансуль завчасно пристріляв навколишні гірські висоти, стежки і перевали, організував зі своїми підлеглими підковоподібну нічну засідку і при наближенні колон супротивника буквально

зрівав його завчасно розпланованим кинджальним вогнем. Теханські вояки стріляли в темряві, але сектори обстрілу були розподілені ще засвітла, що зробило вогонь надзвичайно ефективним, і нічний обстріл китайців перетворився просто на бійню. Два передових батальйони комуністичних військ були вибиті ледь не поголовно, після чого наступ ворога припинився. Так дії одного підрозділу Кім Мансуля вирішили стратегічну долю операції, і 18 липня фронт остаточно стабілізувався, а 27 липня 1953 р. у містечку Пханмінджон було підписано перемир'я. Корейська війна добігла свого кінця.

Уряд Республіки Техан достойно відзначив капітана Кім Мансуля: йому було присвоєно офіційний титул «героя боїв у Бетті-

хілл», його нагородили вищим військовим орденом *Тегук*, але і цим справа не завершилася. Фактично, своїм нічним боєм Кім Мансульт врятував від стратегічного оточення десятки тисяч американських вояків, і уряд США теж вирішив подякувати сміливому союзнику. «За унікальні військові здобутки» *теві* Кім Мансульт (28. X. 1929–28. V. 1991) єдиний з усіх офіцерів теханської армії отримав американський бойовий орден – вищу офіцерську винагороду «Хрест за видатні заслуги».

Понад півстоліття минуло після того, як завершилася кривава Корейська війна, але пам'ять про її героїв і донині залишається фундаментом військово-патріотичного виховання південнокорейських солдатів, офіцерів і генералів.

¹ У вітчизняній орієнталістиці прийнято іменувати північнокорейську державу Корейською Народно-Демократичною Республікою, а південнокорейську – Республікою Корея. Проте такі топонімічно ідентичні варіанти офіційного найменування затушовують наявність якісної несхожості в сучасній офіційній титулатурі двох корейських держав, що не зовсім правильно. Адже Північна Корея вважає себе прямим продовжувачем традицій корейської державності від часів давньокорейської держави Чосон (обіймала північ Корейського півострова і терени нинішньої китайської провінції Ляонін), міфологічна хронологія якої починається 2333 р. до н.е. Південна Корея ідентифікує себе безпосереднім спадкоємцем всекорейської «Великої Держави» Техан, яку прийнято іменувати в західній історіографії Корейською імперією (1897–1910).

² Орден *Ильчі* носить ім'я знаменитого когурьоського полководця VI–VII ст. Ильчі Мундока, під умілим командуванням якого північнокорейська держава Когурьо змогла відбити в 612 р. навалу гігантської армії Китайської імперії Суй. За цю перемогу, яка коштувала суйським агресорам 300 тис. убитими та потягла за собою невдовзі цілковитий крах Суйської імперії і смерть її імператора Ян-ді (Суй Ян Гуан [605–617]), Ильчі Мундок вважається найуспішнішим полководцем у корейській історії.

³ Майор Сім Іль загинув 25 січня 1951 р. під час чергового наступу південнокорейських військ на Сеул.

⁴ Генерал Кім Бак'іль загинув у березні 1951 р. в боях з «китайськими добровольцями».

⁵ Орден *Чунму* носить посмертне ім'я знаменитого корейського адмірала Лі Сунсіна (1545–1598), якого вважають головним рятівником країни від японсько-самурайської навали 1592–1598 років, котру у класичній корейській історіографії прийнято іменувати Імджінською війною. *Чунму* («Відданий військовій справі») – це посмертне ім'я знаменитого адмірала.

ЛІТЕРАТУРА

Война в Корее, 1950–1953. Санкт-Петербург, 2003.

Вон Мен Ук, Ким Хак Чхор. **США: Дисторсия картин развязывания корейской войны.** Пхеньян, 92 чучхе (2003).

Петеляев Е.Г. **«Миги» против «Сейбров».** Москва, 2005.

Попов И.М., Лавренев С.Я., Богданов В.Н. **Корея в огне войны.** Жуковский, Москва, 2005.

The Comprehensive Pictorial guide to The War Memorial of Korea. Seoul, 2003.